

KONSULTACJE Z INTERESARIUSZAMI I MIESZKAŃCAMI PROGRAM INTERREG POLSKA – SAKSONIA PO 2027

Spis treści:

Krótki opis konsultacji	2
Charakterystyka ankietowanych mieszkańców	4
Charakterystyka instytucji	6
Szanse dla rozwoju pogranicza	6
Przeszkody w rozwoju pogranicza	7
Potencjał współpracy	9
Ocena funkcjonowania współpracy transgranicznej	10
Trudności we współpracy transgranicznej i w codziennym życiu na pograniczu	11
Rozpoznawalność projektów Interreg	14
Wymarzony projekt	14
Infrastruktura w projektach	16
Nowości i ułatwienia w nowym programie	17
Obszar wsparcia	19
Wyniki wspólnego badania ankietowego przeprowadzonego we współpracy z partnerami z Czech i Saksonii	19
Wnioski i rekomendacje dla programu Polska - Saksonia po roku 2027	22
Spis tabel i wykresów:	24
Załączniki:	24

Krótki opis konsultacji

Konsultacje publiczne odbyły się w okresie 26 kwietnia - 30 sierpnia 2024 r.

Pierwszym źródłem danych były ankiety elektroniczne (w tym celu zamieszczono formularz internetowy na stronie internetowej programu: <https://pl.plsn.eu/pl>), udostępnione w dwóch wersjach - jedna przeznaczona dla mieszkańców, a druga dla instytucji. Obie wersje różniły się zakresem pytań, które zostały dopasowane do specyfiki odbiorców. Ankiety te były dostępne przez cały okres konsultacji.

Wzór ankiety jest załącznikiem nr 1 do niniejszego raportu. Załącznik ten zawiera zarówno ankietę dla mieszkańców jak i instytucji.

Drugim źródłem danych były ankiety papierowe. Miały one uproszczoną wersję w stosunku do ankiety internetowej i zawierały pięć otwartych pytań (w celu ułatwienia i zachęcenia respondentów do jej wypełnienia na miejscu wydarzenia). Ankieta papierowa była zbierana w trakcie dwóch wydarzeń:

- Europafest, które odbyło się na trójstyku granicy Polski, Czech i Niemiec 27 kwietnia 2024 r.
- Majówka Europejska w Zgorzelcu, która odbyła się 1 maja 2024 r.

Wzór ankiety papierowej jest załącznikiem nr 2 do niniejszego raportu.

Ankiety mogły być wypełnione w języku polskim lub w języku niemieckim.

Przed i w trakcie konsultacji prowadziliśmy działania informacyjne, mające na celu dotarcie z ankietami do jak najszerszego grona odbiorców, zarówno instytucji, jak i mieszkańców. W tym celu Wspólny Sekretariat programu podjął m.in. następujące działania:

- zamieszczał informację oraz przypomnienia o trwającym badaniu ankietowym na stronie internetowej programu,
- zwrócił się do członków Komitetu Monitorującego programu z prośbą o wzięcie udziału w ankiecie oraz o rozpowszechnienie jej jak najszerszej wśród instytucji i mieszkańców pogranicza,
- rozpowszechnił informację o trwającym badaniu ankietowym wśród beneficjentów i wnioskodawców programu (zarówno wśród obecnych jak i tych, którzy uczestniczyli w nim w przeszłości),
- promował ankiety w m.in. w mediach społecznościowych i innych kanałach komunikacji,
- uczestniczył w wydarzeniach i aktywnie zabiegał o wypełnienie ankiety przez uczestników tych wydarzeń.

W trakcie konsultacji wpłynęło:

- 49 ankiet od instytucji (ankiety internetowe) oraz
- 274 ankiety od mieszkańców (ankiety internetowe - 62, ankiety papierowe - 212).

Największe wyzwania związane z analizą zebranych ankiet przedstawiono poniżej:

- **liczba zebranych ankiet nie jest wystarczająco duża, aby uznać ją za reprezentatywną** - zakładając, że obszar wsparcia programu zamieszkuje ponad 1 milion osób (w 2018 r. było to 1,2 miliona), 274 ankiety od obywateli mogą być zbyt małą próbą, aby zapewnić taką reprezentatywność. To i dwa poniższe wyzwania należy mieć na uwadze podczas korzystania z tego raportu.

- **zdecydowana większość ankietowanych mieszkańców pochodziła z miejscowości położonych tuż przy granicy polsko-saksońskiej** (miejscowości w pobliżu punktu, w którym stykają się granice Polski, Czech i Niemiec oraz ze Zgorzelca/Görlitz) - oznacza to, że uzyskane wyniki mogą być bardziej skoncentrowane na wyzwaniach/problemach/oczekiwaniach mieszkańców w tych konkretnych częściach obszaru wsparcia programu i niekoniecznie będą właściwe dla reszty obszaru wsparcia. Zostało to wzięte pod uwagę przy sporządzaniu rekomendacji.
- **wśród ankietowanych mieszkańców dominowali mieszkańcy polskiej części obszaru wsparcia programu** – na 62 ankiety elektroniczne mieszkańcy z Polski zostali 49 ankiet, a mieszkańcy Saksonii - 13. Jeśli chodzi o ankiety papierowe – na 212 ankiet mieszkańcy z Polski zostali 135, a mieszkańcy Saksonii - 33. Jedną ankietę wypełnił mieszkaniec Czech, a w przypadku 43 ankiet nie podano miejsca zamieszkania.

W przypadku 49 ankiet elektronicznych złożonych przez instytucje – 26 pochodziło ze strony polskiej, a 23 ze strony saksońskiej.

To pokazuje, że w przypadku ankiet wypełnionych przez mieszkańców mógł dominować polski punkt widzenia na sprawy pogranicza.

Charakterystyka ankietowanych mieszkańców

Zdecydowana większość ankietowanych mieszkańców zadeklarowała wiek od 30 do 60 lat. Zwraca uwagę relatywnie mała liczba respondentów poniżej 30 roku życia, niższa nawet niż osób powyżej 60 roku życia.

Wykres nr 1. Wiek ankietowanych mieszkańców

Większość ankietowanych (86%) jako miejsce zamieszkania wskazała miejscowości położone na obszarze wsparcia programu Interreg Polska - Saksonia 2021-2027, który obejmuje:

- po polskiej stronie granicy: w województwie dolnośląskim powiaty bolesławiecki, jaworski, karkonoski, miasto Jelenia Góra, kamiennogórski, lubański, lwówecki, zgorzelecki, złotoryjski; w województwie lubuskim powiat żarski,
- po saksońskiej stronie granicy: powiaty Bautzen i Görlitz.

Wykres nr 2. Deklarowane miejsce zamieszkania ankietowanych

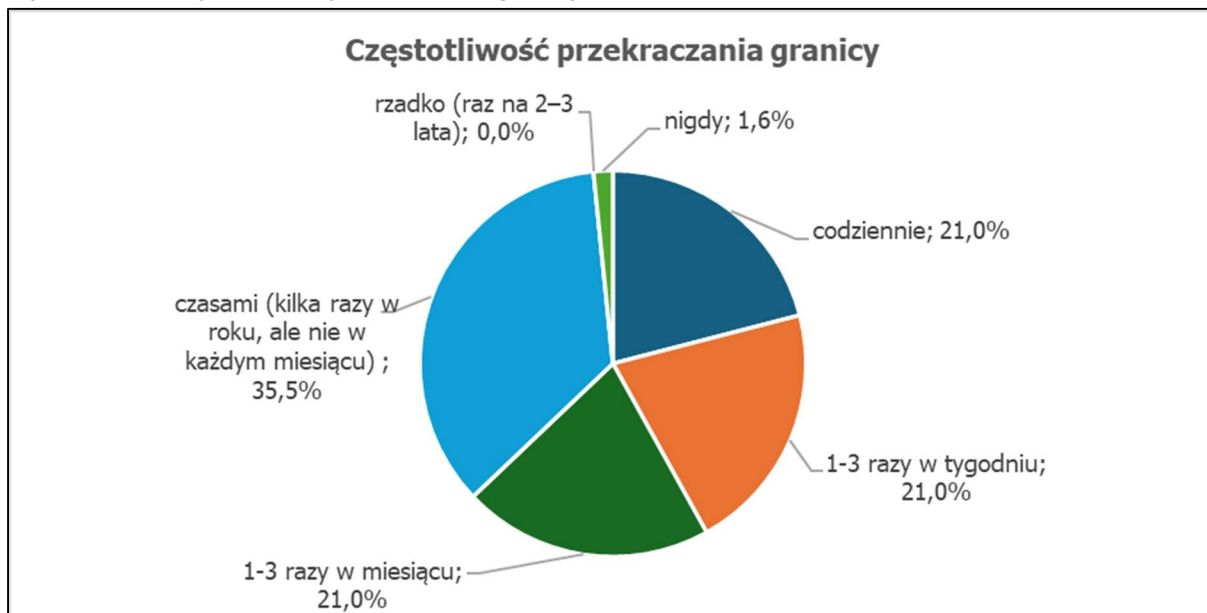

Najczęściej wskazywanymi miejscowościami były: Zgorzelec, Bogatynia, Görlitz, Porajów, Sieniawka oraz Zittau. Są to miejscowości znajdujące się bardzo blisko lub przy samej granicy polsko-niemieckiej.

Większość ankietowanych mieszkających poza obszarem wsparcia wskazało na Drezno, Wrocław i Zieloną Górę.

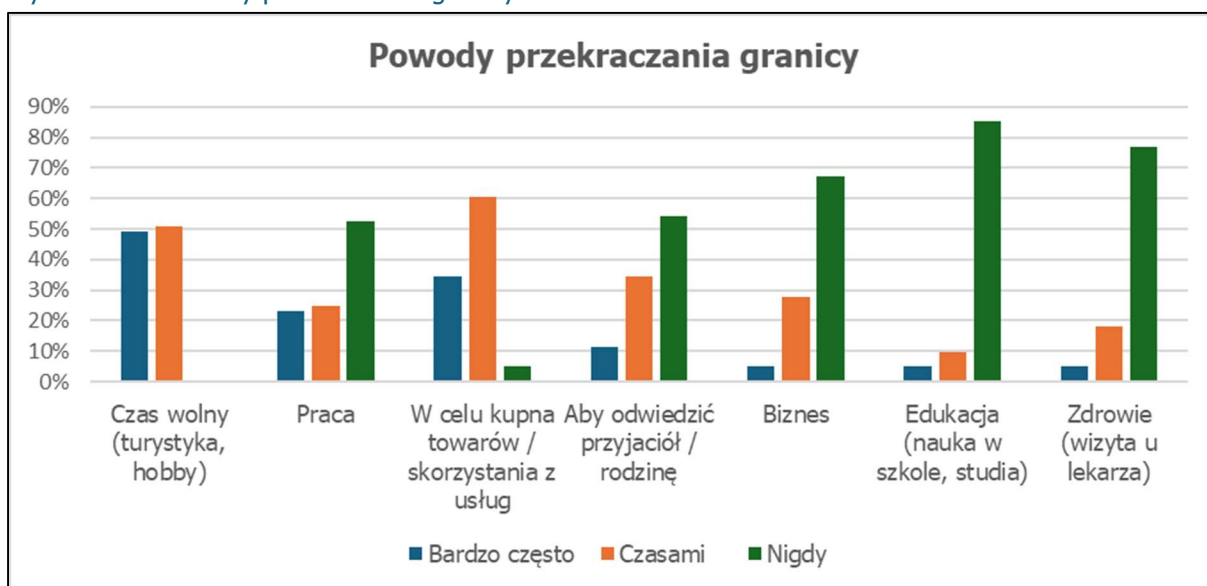
Ankietowani mieszkańcy często przekraczają granicę. Prawie 2/3 z nich robi to co najmniej jeden raz w miesiącu. Tylko niewielki odsetek ankietowanych przekracza granicę rzadko lub wcale.

Wykres nr 3. Częstotliwość przekraczania granicy

Najczęstszym powodem przekraczania granicy jest turystyka lub hobby, a także kupno towarów lub chęć skorzystania z usług oferowanych po drugiej stronie granicy. Najrzadziej mieszkańcy przekraczają granicę z powodu edukacji lub ze względów medycznych. W tym pierwszym przypadku aż 85% ankietowanych wskazało, że edukacja nigdy nie była powodem, dla którego przekraczali oni granicę państwa.

Wykres nr 4. Powody przekraczania granicy

Przy przekraczaniu granicy mieszkańcy najczęściej korzystają z transportu prywatnego (samochód, motocykl, bus firmowy, taksówka, carsharing itp.). Taki środek transportu wskazało 74%

ankietowanych. Prawie co czwarty z nich wykorzystuje do tego celu rower lub pokonuje trasę pieszo (23%). Tylko 3% respondentów korzysta z transportu publicznego (pociąg, autobus) przy przekraczaniu granicy.

Tak mały odsetek mieszkańców korzystających z transportu publicznego wynika z tego, że 83% ankietowanych dostrzega istotne ograniczenia w dostępie czy korzystaniu z usług tego rodzaju transportu. Takiego zdania są zarówno mieszkańcy korzystający na co dzień z transportu prywatnego jak i publicznego. Do najważniejszych mankamentów należą:

- brak lub mała dostępność transportu publicznego (za mało/nieodpowiednie trasy) oraz
- niewystarczająca lub nieadekwatna częstotliwość kursowania transportu publicznego.

Czynnikiem zniechęcającym do korzystania z komunikacji publicznej nie jest natomiast niska jakość usług czy duży tłok w środkach transportu publicznego. Na takie powody wskazali jedynie nieliczni ankietowani.

Charakterystyka interesariuszy

W ankiecie wzięło udział 49 instytucji. Prawie połowę wszystkich ankiet wypełniły władze regionalne, lokalne, miejskie, a także inne władze publiczne. Istotną grupę biorącą udział w ankiecie stanowiły również instytucje z obszaru edukacji oraz organizacje pozarządowe. Wszystkie typy organizacji obrazuje poniższa tabela.

Tabela nr 1. Rodzaje organizacji biorących udział w ankiecie

Władze regionalne, lokalne, miejskie i inne władze publiczne	24
Instytucje szkolnictwa wyższego, szkoły, ośrodki badań szkoleniowych	9
Organy reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, organizacje pozarządowe	6
Partnerzy gospodarczy i społeczni	4
Euroregion	1
Operatorzy transportowi	1
Organy odpowiedzialne za zarządzanie ryzykiem katastrof i kryzysów	1
Organizacje młodzieżowe	1
Transgraniczne społeczności lokalne	1
Transgraniczne centra informacji	1

Najbardziej reprezentowane były instytucje z siedzibą we Wrocławiu (5), powiecie zgorzeleckim (5), karkonoskim (5) oraz żarskim (3) - po stronie polskiej, natomiast po stronie saksońskiej - z siedzibą w powiecie Görlitz (10) i Dreźnie (8).

Większość instytucji biorących udział w ankiecie uczestniczyła wcześniej w realizacji projektów Interreg. Taką współpracę zadeklarowało prawie 80% ankietowanych.

Szanse dla rozwoju pogranicza

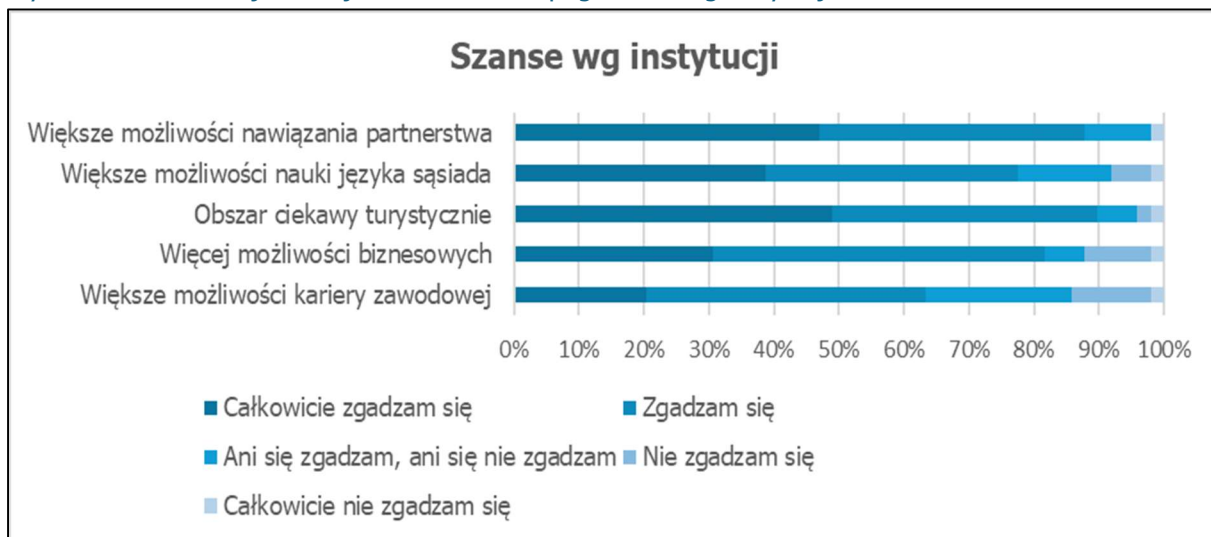
Życie na pograniczu to zdecydowanie szansa i dodatkowe możliwości. Takiego zdania jest 95% mieszkańców.

Zarówno mieszkańcy jak i instytucje działające na pograniczu największą jego zaletę widzą w turystyce. Zdania, że pogranicze polsko-saksońskie jest obszarem ciekawym turystycznie, jest prawie 90% ankietowanych instytucji i ponad 80% ankietowanych mieszkańców (łącznie odpowiedzi „całkowicie zgadzam się” i „zgadzam się”).

Mieszkańcy wskazywali w następnej kolejności, że życie na pograniczu daje szansę na naukę języka sąsiada (73%). Instytucje również dostrzegają taką szansę (78%), jednak wyżej oceniają większe możliwości biznesowe (82%) oraz większe możliwości nawiązania partnerstwa na rzecz rozwoju lokalnych projektów (88%).

Warto też zwrócić uwagę, że prawie 23% mieszkańców nie dostrzega, żeby mieszkanie blisko granicy dawało większe możliwości rozwoju kariery zawodowej (łącznie odpowiedzi „całkowicie nie zgadzam się” i „nie zgadzam się”). Jest to obszar, który z 5 badanych obszarów uzyskał najmniej pozytywnych odpowiedzi.

Wykres nr 5. Szanse jakie daje mieszkanie na pograniczu wg instytucji

Wykres nr 6. Szanse jakie daje mieszkanie na pograniczu wg mieszkańców

Przeszkody w rozwoju pogranicza

Mniej niż 5 % mieszkańców, którzy wzięli udział w ankiecie, uważa, że życie na pograniczu to bardziej przeszkoda niż szansa. Niezależnie od tego przeszkody istnieją i największą przeszkodą w życiu i funkcjonowaniu na pograniczu jest brak połączeń w lokalnym/regionalnym transgranicznym transporcie publicznym. Uważa tak 52% ankietowanych mieszkańców i 55% instytucji.

Połowa ankietowanych mieszkańców jako przeszkodę ocenia też ograniczony dostęp do usług publicznych (zdrowie, edukacja, kultura) po drugiej stronie granicy. Instytucje także wskazują na tę przeszkodę, jednak tutaj odsetek jest mniejszy (31%).

Jako nie stanowiące przeszkody wyłaniają się natomiast obszary:

- Położenie geograficzne (53% instytucji i 61% mieszkańców nie dostrzega aby ograniczało ono rozwój lokalny),
- Przekraczanie granicy (55% mieszkańców i 75% instytucji nie uważa aby było ono trudne i wymagało czasu).

Wykres nr 7. Przeszkody w rozwoju pogranicza wg instytucji

Wykres nr 8. Przeszkody w rozwoju pogranicza wg mieszkańców

Potencjał współpracy

Ankietowani mieli do oceny 16 obszarów pod kątem potencjału do współpracy pomiędzy Polską a Saksonią. We wszystkich wymienionych obszarach zarówno instytucje jak i mieszkańcy dostrzegają taki potencjał. W tej stawce wyróżniały się następujące kategorie:

- zwiększanie atrakcyjności turystycznej polsko - saksońskiego pogranicza (92% instytucji i 81% mieszkańców),
- rozwój transgranicznego transportu publicznego (88% instytucji i 82% mieszkańców),
- zrównoważona infrastruktura publiczna (80% instytucji i 82% mieszkańców) oraz
- ochrona środowiska (86% instytucji i 73% mieszkańców).

Analizując odpowiedzi ankietowanych trudno jednoznacznie wskazać jakąś kategorię, której można by przypisać najmniejszy potencjał do współpracy. Mieszkańcy i instytucje nie byli tutaj jednomyślni. Ci pierwsi najczęściej negatywnych odpowiedzi udzielili w obszarze - reagowanie na zagrożenia związane ze zmianami klimatycznymi (19%) oraz tworzenie / wzmacnianie wspólnot energetycznych (18%). Natomiast ci drudzy - w obszarze bezpieczeństwo granic (10%) oraz służba zdrowia i promocja zdrowego stylu życia (10%). Niemniej jednak trzeba pamiętać, że tutaj także dominowały odpowiedzi pozytywne.

Wykres nr 9. Potencjał współpracy wg mieszkańców

Wykres nr 10. Potencjał współpracy wg instytucji

W przypadku ankiety przeprowadzanej podczas publicznych wydarzeń mieszkańcy mieli możliwość wypowiedzenia się na podobny temat – obszary, w których chcieliby widzieć współpracę transgraniczną lub wręcz uważają ją za niezbędną. Tutaj, obok rozwoju turystyki, transportu publicznego i ochrony środowiska, ważna jest ich zdaniem również współpraca służb ratowniczych w zakresie ochrony przeciwpożarowej, ochrony ludności itd.

Ocena funkcjonowania współpracy transgranicznej

W tym obszarze zwróciliśmy się do ankietowanych instytucji z pytaniem o to:

- w jakich obszarach obecnie dobrze funkcjonuje współpraca transgraniczna między Polską i Saksonią i należy ją zachować lub wzmocnić, a także
- w jakich obszarach należy poprawić współpracę transgraniczną między Polską i Saksonią.

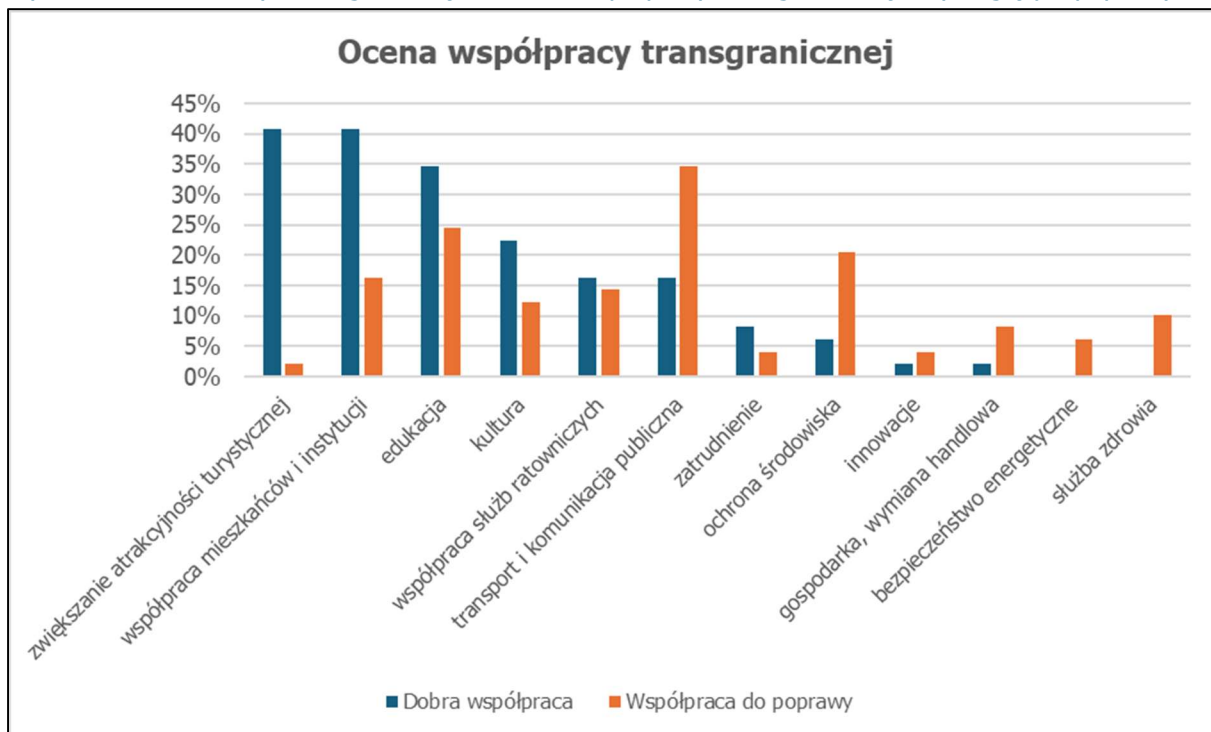
Ankietowani bardzo dobrze oceniają współpracę transgraniczną w obszarze turystyki oraz współpracy mieszkańców i instytucji. Obie kategorie uzyskały po 41% głosów. Są to jednocześnie te kategorie, które zdaniem respondentów, nie wymagają poprawy. Tylko jedna instytucja widzi potrzebę zmian na lepsze w turystyce (2%), a we współpracy - 8 (16%).

Wysoką ocenę współpracy otrzymała również współpraca w zakresie edukacji (35%). W tym przypadku trzeba jednak dodać, że mimo tej wysokiej oceny ankietowani widzą tutaj dalszą potrzebę poprawy

(24%). Szczególnie dotyczy to nauki języka sąsiada, edukacji ekologicznej, wymiany młodzieży, a także współpracy między szkołami, uczelniami.

Umiarkowanie dobrze respondenci oceniają współpracę transgraniczną w obszarze kultury (22%).

Wykres nr 11. Obszary dobrego funkcjonowania współpracy transgranicznej i wymagające poprawy

Wśród obszarów, w których zdaniem ankietowanych należy poprawić współpracę transgraniczną najczęściej wskazywano na transport i komunikację publiczną (35%). Poprawy wymaga zwłaszcza infrastruktura komunikacyjna (drogi, mosty, linie kolejowe) oraz transgraniczny transport publiczny.

Duże pole do zmian na lepsze respondenci widzą także we współpracy w zakresie edukacji (o czym powyżej), a także w zakresie ochrony środowiska. W tym ostatnim przypadku jest to dodatkowo wzmocnione tym, że tylko 3 instytucje wskazały, że współpraca w tym obszarze przebiega dobrze.

Trudności we współpracy transgranicznej i w codziennym życiu na pograniczu

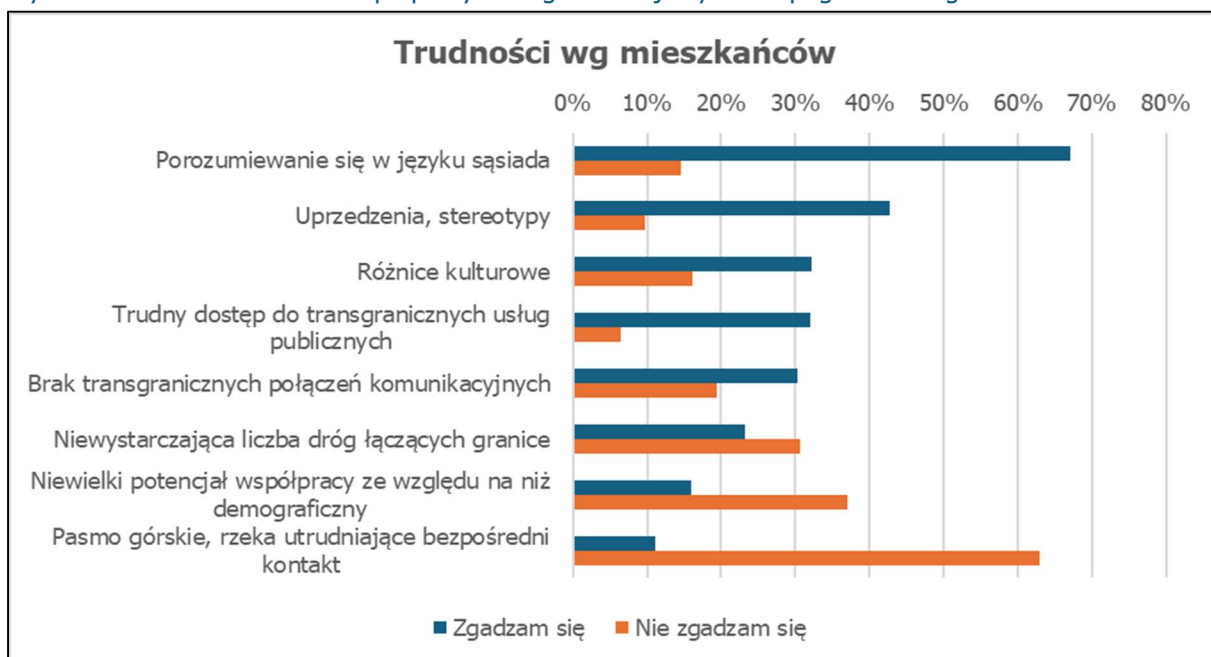
Na pytanie - czy w Twoim codziennym życiu są sprawy lub okoliczności, które utrudniają lub uniemożliwiają współpracę transgraniczną - 56% mieszkańców odpowiedziało twierdząco.

Największą trudność w życiu na pograniczu sprawia ankietowanym mieszkańcom brak znajomości języka sąsiada i związane z tym problemy komunikacyjne. Na taki problem wskazało ponad 67% respondentów. Jest to zdaniem mieszkańców zdecydowanie największy problem, znacznie wyróżniający się na tle pozostałych.

Na kolejnych miejscach znalazły się uprzedzenia i stereotypy (42%), różnice kulturowe oraz trudny dostęp do transgranicznych usług publicznych (po 32%). Dużą trudnością jest dla mieszkańców także brak transgranicznych połączeń komunikacyjnych (30%).

Za istotną przeszkodę mieszkańcy nie uważają natomiast położenia geograficznego (pasmo górskie i rzeka). Prawie 63% ankietowanych nie zgadza się, że jest to trudność. Podobne zdanie mają co do trudności wynikających z niewielkiego potencjału współpracy ze względu na niż demograficzny.

Wykres nr 12. Trudności we współpracy transgranicznej i życiu na pograniczu wg mieszkańców

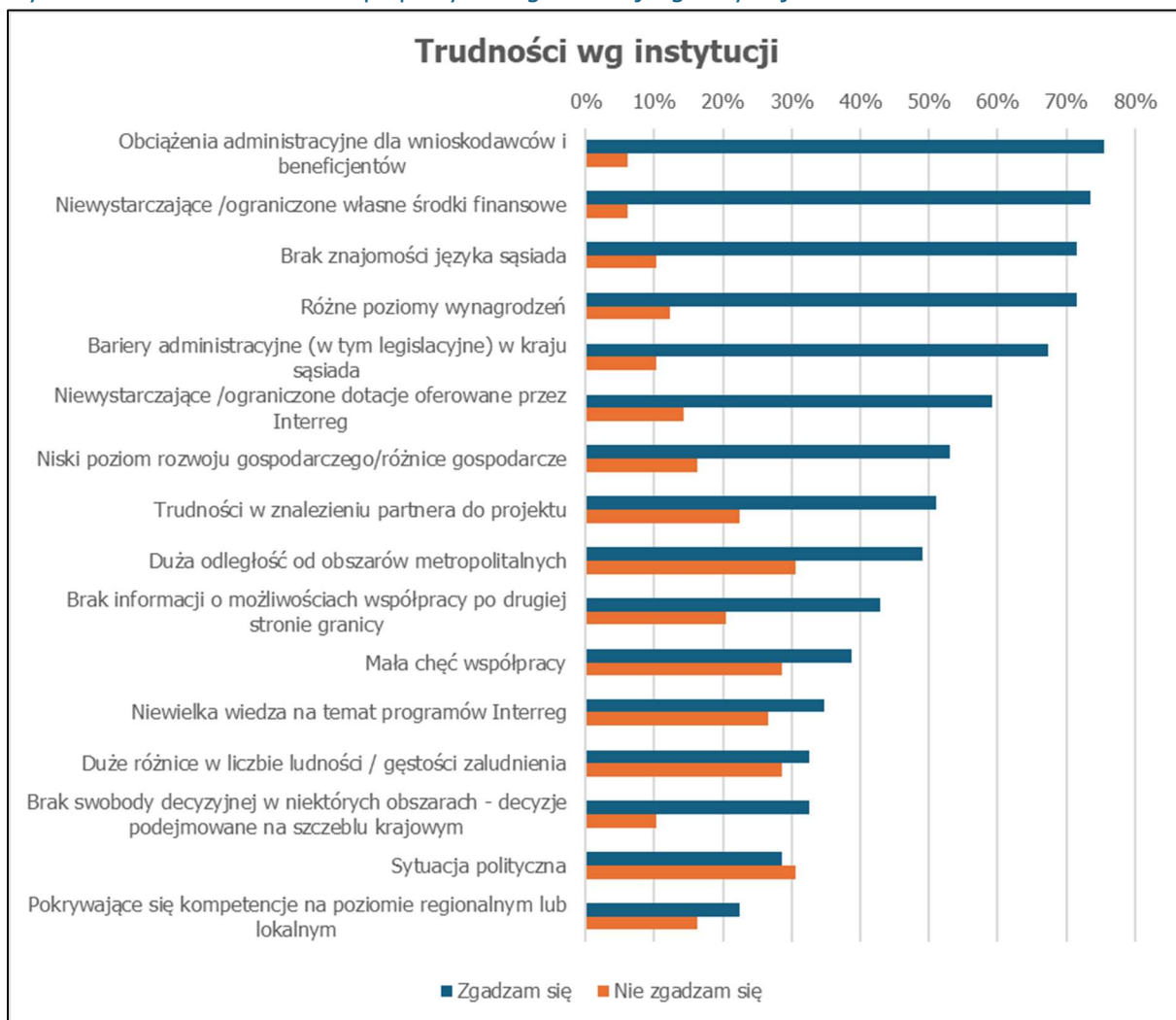
Z punktu widzenia instytucji największe trudności w dobrej współpracy transgranicznej sprawiają obciążenia administracyjne dla wnioskodawców i beneficjentów (75% pozytywnych odpowiedzi). Na kolejnym miejscu są niewystarczające / ograniczone środki finansowe (73%), różnica w poziomach wynagrodzenia pomiędzy Polską a Saksonią oraz brak znajomości języka sąsiada (po 71%). Instytucje położyły więc w odpowiedziach nacisk na kwestie, które utrudniają wspólną i owocną realizację projektów transgranicznych.

Największy odsetek odpowiedzi negatywnych zebrali natomiast:

- duża odległość od obszarów metropolitalnych (31%),
- sytuacja polityczna (31%)
- duże różnice w liczbie ludności / gęstości zaludnienia (29%) oraz
- mała chęć współpracy (29%).

Zdaniem ankietowanych instytucji nie są to więc istotne czynniki utrudniające współpracę transgraniczną. Należy jednak mieć na uwadze, że jedynie w kategorii „sytuacja polityczna” odpowiedzi negatywnych było więcej niż pozytywnych, co dodatkowo podkreśla brak istotności tej kategorii. W pozostałych trzech odpowiedzi pozytywnych jednak było więcej niż negatywnych.

Wykres nr 13. Trudności we współpracy transgranicznej wg instytucji

W celu bardziej dogłębnego zbadania obciążeń administracyjnych dla wnioskodawców i beneficjentów skierowaliśmy pytanie o wyzwania we wspólnej realizacji projektów do tych instytucji, które zadeklarowały, że w przeszłości realizowały już projekt Interreg (80% ankietowanych podmiotów).

W odpowiedziach zdecydowanie dominowały skomplikowane procedury. Na ten problem zwróciły uwagę 2 na 3 instytucje. W dalszej kolejności były to nadmierne kontrole (49%) oraz długi czas oczekiwania na refundację wydatków (38%). Następnie ankietowani wskazywali na długi czas potrzebny na podjęcie decyzji o dofinansowaniu projektu z programu (36%), a także długi czas oczekiwania na podpisanie umowy o dofinansowanie (31%). Stosunkowo najmniejsze wyzwanie stanowiło dla beneficjentów znalezienie partnera z kraju sąsiada, z którym można by wspólnie realizować projekt (28%).

Wykres nr 14. Wyzwania we wspólnej realizacji projektów

Rozpoznawalność projektów Interreg

W celu poznania rozpoznawalności projektów i marki Interreg wśród mieszkańców pogranicza zapytaliśmy, czy mogą wymienić projekty Interreg, które uważają za przydatne dla tego obszaru.

Odpowiedzi pozytywnej udzieliło prawie 56% ankietowanych mieszkańców, natomiast ponad 44% z nich nie potrafiło wymienić takich projektów. Do najczęściej wymienianych nazw projektów należały projekty turystyczne („Przygoda z Nysą”, „Via Sacra”, „Przygoda w górach”, „Park mostów”). Poza tym pojawiały się w pojedynczych przypadkach nazwy projektów z zakresu współpracy służb i bezpieczeństwa ludności („CIFAD”), ochrony środowiska („Dla pszczoł”), kultury („Pomyśl - nasze dziedzictwo twoja przyszłość”) oraz edukacji („Trails”).

Zdecydowana większość ankietowanych, którzy zadeklarowali, że znają projekty, nie była jednak w stanie podać ich nazwy i ograniczyła się do wskazania dziedziny. Tutaj najczęściej jako przykład podawano:

- ścieżki rowerowe,
- transport i komunikacja (np. połączenia autobusowe, wspólny bilet),
- targi pracy,
- transgraniczne szlaki turystyczne,
- współpracę kulturalną,
- nawiązywanie kontaktów i poznawanie sąsiada oraz
- ochrona ludności.

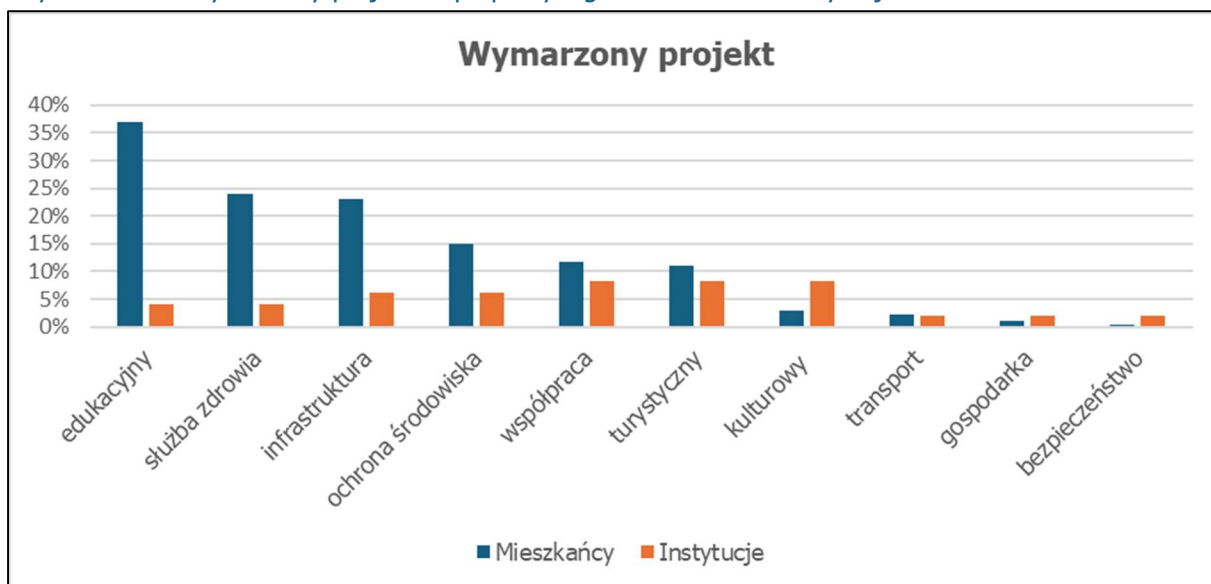
Wymarzony projekt

Zarówno mieszkańcy jak i instytucje miały okazję wypowiedzieć się, jaki projekt współpracy byłby w ich opinii idealny lub wymarzony.

Mieszkańcy najczęściej wskazywali na projekty:

- edukacyjne (na taki projekt wskazało 37% ankietowanych). Wśród tematów takiego projektu dominowała zdecydowanie nauka języka sąsiada w tym m.in. warsztaty językowe, wspieranie dwujęzyczności. Ponadto ankietowani chętnie widzieliby projekt dot. stałej współpracy placówek edukacyjnych z obu stron granicy.
- z zakresu służby zdrowia (najczęściej wskazywano na potrzebę utworzenia wspólnego szpitala, a także na szerszy dostęp do usług medycznych dla mieszkańców z obu stron granicy),
- infrastrukturalne (dominujący temat - zwiększenie liczby mostów na Nysie Łużyckiej dostępnych zarówno dla ruchu samochodowego jak i pieszego i rowerowego),
- z zakresu ochrony środowiska (np. zmniejszenie zanieczyszczenia wód, powietrza, wymiana doświadczeń, budowa zbiorników retencyjnych, ochrona klimatu),
- z zakresu szeroko rozumianej współpracy (np. współpraca i integracja mieszkańców we wszystkich grupach wiekowych, zwalczanie stereotypów, wzajemne poznawanie się i przełamywanie barier) oraz
- turystyczne (w tym rozwój infrastruktury turystycznej, transgraniczne szlaki rowerowe i pieszce).

Wykres nr 15. Wymarzony projekt współpracy wg mieszkańców i instytucji

Wśród instytucji głosy były rozłożone bardziej równomiernie i nie było dominujących kategorii idealnych projektów, tak jak to miało miejsce w przypadku ankietowanych mieszkańców. Najwięcej instytucji wskazało na projekty:

- turystyczne (zwłaszcza w miejscach mniej popularnych turystycznie),
- kulturowe (np. wydarzenia sportowe, współpraca z lokalnymi stowarzyszeniami i inicjatywami w celu odkrywania wspólnego dziedzictwa kulturowego),
- z zakresu szeroko rozumianej współpracy instytucji i mieszkańców (np. wymiana doświadczeń, wzajemne rozpoznanie potrzeb, projekt, w którym ludzie rzeczywiście się spotykają, rozmawiają ze sobą, wymieniają pomysłami, wymiana młodzieży) oraz
- z zakresu ochrony środowiska (np. edukacja ekologiczna).

Warto w tym miejscu zauważyć, że część instytucji w odpowiedziach skupiło się nie na dziedzinie wymarzonego / idealnego projektu lecz na cechach, jakimi taki projekt powinien się charakteryzować. Ich zdaniem powinien on m.in.:

- przynosić korzyści lokalnym społecznościom,
- być transparentny,
- pozwalać partnerom projektu skupić się na działaniach merytorycznych zamiast na rozliczaniu projektu,
- być finansowany zaliczkowo,
- zawierać równe stawki wynagrodzenia dla personelu po stronie polskiej i niemieckiej,
- zapewniać współpracę wszystkich partnerów projektu ze sobą.

Z tego też względu słupki dla instytucji w powyższym wykresie są niższe niż odpowiednie słupki dla odpowiedzi mieszkańców (głosy instytucji rozłożyły się także na cechy projektu).

W tym kontekście zapytaliśmy też instytucje czy są takie działania, które chcieliby zrobić w ramach programu Interreg, ale nie jest to obecnie możliwe (w programie Interreg Polska - Saksonia 2021-2027). Prawie 60% ankietowanych stwierdziło, że nie ma takich działań. Natomiast pozostałe 40% wskazało przed wszystkim na brak możliwości:

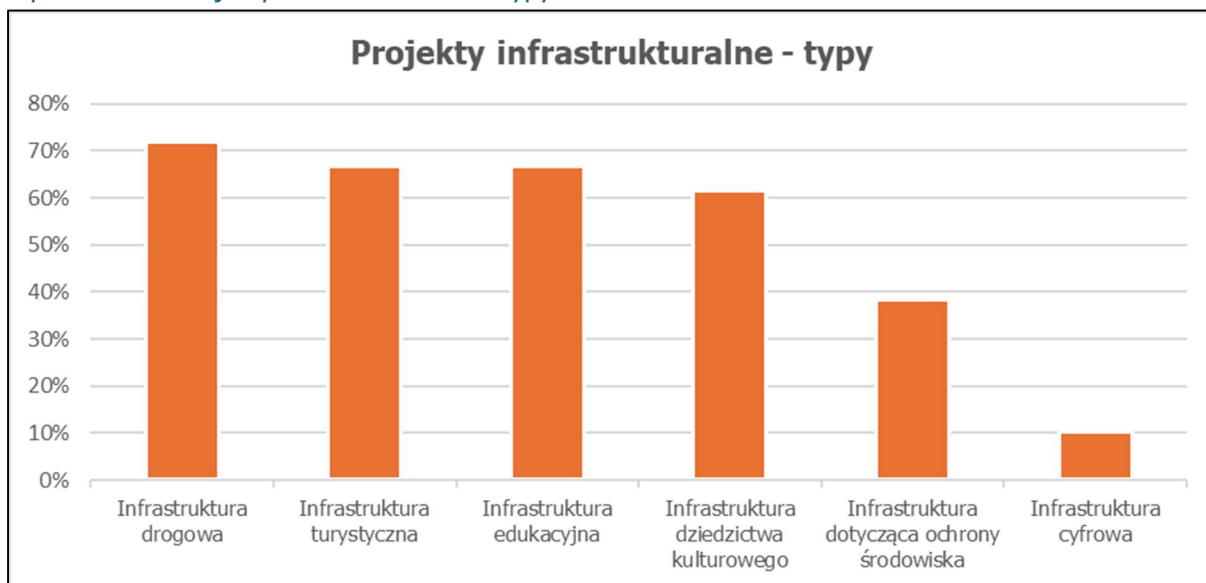
- dofinansowania budowy / modernizacji dróg i mostów (powód: program nie przewiduje wsparcia infrastruktury drogowej) - zdecydowanie najczęściej pojawiający się postulat,
- dofinansowania remontów i modernizacji budynków o charakterze lokalnym np. świetlice, biblioteki, ośrodki kultury (powód: brak odpowiedniego partnera do współpracy, brak transgraniczności projektu, co ogranicza lub wręcz wyklucza możliwość dofinansowania),
- włączenia do działań projektowych partnerów z Czech,
- podjęcia współpracy na rzecz rozwoju innowacji i technologii (powód: brak odpowiedniego priorytetu w programie),
- dofinansowania współpracy gospodarczej (powód: nie jest przedmiotem dofinansowania).

Infrastruktura w projektach

Zapytaliśmy instytucje również o to czy ich zdaniem potrzebne są projekty infrastrukturalne mające znaczenie dla współpracy transgranicznej. To pytanie jest o tyle uzasadnione, że w związku z niższym budżetem programu w okresie 2021-2027 znacznie ograniczyliśmy możliwość realizacji inwestycji w infrastrukturę w programie Polska - Saksonia w porównaniu do lat wcześniejszych.

Zdecydowana większość ankietowanych instytucji (80%) opowiedziała się za potrzebą realizacji projektów infrastrukturalnych. Najczęściej wskazywanym typem infrastruktury była infrastruktura drogowa. Pojawiła się ona w odpowiedzi u 72% respondentów, następnie infrastruktura edukacyjna i turystyczna (wskazało na nie po 2/3 wszystkich ankietowanych instytucji) oraz infrastruktura dziedzictwa kulturowego (61%).

Wykres nr 16. Projekty infrastrukturalne - typy

Nowości i ułatwienia w nowym programie

Zdecydowana większość instytucji działających na polsko - saksońskim pograniczu oczekuje, że nowy program będzie miał prostsze procedury związane z przygotowaniem, realizacją i rozliczaniem projektów. Na ten aspekt wskazało 59% ankietowanych instytucji.

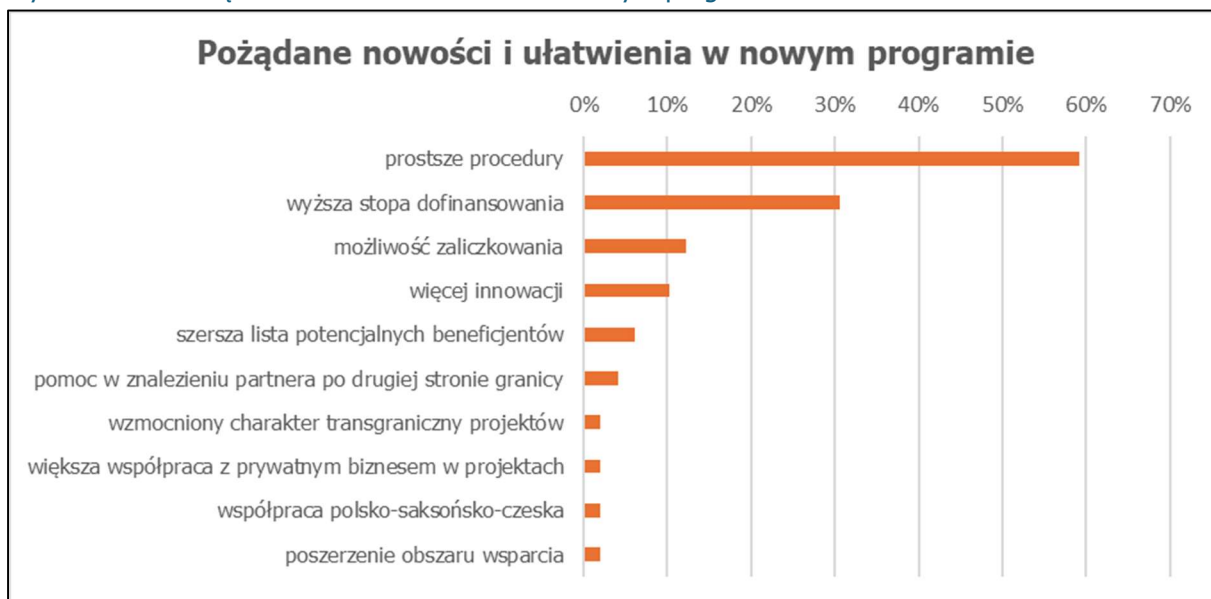
Wśród ułatwień instytucje oczekują przede wszystkim:

- uproszczenia formularza wniosku o dofinansowanie - postulują umieszczenie wszystkich wymaganych informacji w jednym dokumencie oraz oczekują większego wsparcia na etapie składania wniosku,
- zmian w konstrukcji budżetu projektu, który jest, ich zdaniem, zbyt szczegółowy w porównaniu z innymi programami i mało elastyczny w przypadku dużego wzrostu cen,
- uproszczeń w zakresie rozliczania projektu - są zbyt skomplikowane procedury,
- prostszych sprawozdań z realizacji zadań,
- zwiększenia zastosowania ryczałtów - rozliczenie rzeczywistych kosztów wiąże się z dużym ryzykiem finansowym.

Ponad 30% instytucji wskazuje na potrzebę zwiększenia stopy dofinansowania projektów z UE. W programie na lata 2021-2027 wynosi ona maksymalnie 80%. Zorganizowanie pozostałych 20% współfinansowania leży po stronie beneficjenta. To właśnie to zapewnienie wkładu własnego jest zdaniem instytucji istotną barierą w realizacji projektów. Oczekują one, że dofinansowanie z UE wzrośnie do 85% (poziom z okresu 2014-2020) lub nawet do 90%.

Te dwie kwestie (prostsze procedury i wyższa stopa dofinansowania) zdecydowanie dominują w odpowiedziach ankietowanych. Kolejna, już mniejszej wagi, to możliwość zaliczkowania realizacji projektów (12%). Brak takiego rozwiązania powoduje zdaniem ankietowanych problemy z prefinansowaniem projektów i utrudnia pracę w projektach małym podmiotom, w tym m.in. stowarzyszeniom i fundacjom.

Wykres nr 17. Pożądane nowości i ułatwienia w nowym programie

Wskazane powyżej postulaty skierowane są do podmiotów odpowiedzialnych za tworzenia ram prawnych realizacji programów oraz za zarządzanie nimi. Czego natomiast instytucje oczekują od partnerów z drugiej strony granicy?

W tym przypadku najczęściej pojawiającą się odpowiedzią jest znajomość języka sąsiada, kultury i obyczajów. Na ten czynnik wskazało 29% instytucji. Ankietowani zwracali uwagę m.in. na potrzebę nauki języka oraz częste spotkania twarzą w twarz, które pozwolą lepiej porozumieć się i zrozumieć schematy działania oraz podstawy podejmowania decyzji w sąsiednim kraju.

Dużo głosów oddano też na potrzebę:

- znalezienia wspólnego celu i chęci współpracy - 16% głosów (przychylnie nastawienie do drugiej strony, podjęcie większego wysiłku na rzecz budowy pomostów komunikacyjnych),
- organizacji kursów, szkoleń, spotkań - 14% (lepsza informacja na temat instytucji partnerskich, wyższe kompetencje językowe i kulturowe pracowników ułatwiające nawiązanie kontaktu), a także
- znajomość przepisów prawnych kraju sąsiada - 12% (poznanie różnic w systemach prawnych i przepisach prawa obu krajów, poznanie zasad funkcjonowania i kompetencji, rozpoznanie partnerów w przypadku braku porównywalnych struktur).

Wykres nr 18. Czynniki niezbędne do ułatwienia współpracy z instytucjami z sąsiedniego kraju

Obszar wsparcia

Większość ankietowanych instytucji (65%) opowiedziała się przeciw zmianie obszaru wsparcia programu Interreg Polska - Saksonia. Obecnie obszar wsparcia programu obejmuje:

- po polskiej stronie granicy: w województwie dolnośląskim powiaty bolesławiecki, jaworski, karkonoski, miasto Jelenia Góra, kamiennogórski, lubański, lwówecki, zgorzelecki, złotoryjski; w województwie lubuskim powiat żarski,
- po saksońskiej stronie granicy: powiaty Bautzen i Görlitz.

Wśród zwolenników zmiany obszaru wsparcia (35%) pojawiały się bardzo zróżnicowane postulaty, zarówno za poszerzeniem jak i zawężeniem obszaru wsparcia, obejmujące m.in.:

- włączenie do programu dużych miast takich jak np. Wrocław, Drezno, Berlin,
- włączenie do programu więcej powiatów z województwa lubuskiego np. powiatu żagańskiego, powiatów z Saksonii (Mittelsachsen, Sächsische Schweiz-Osterzgebirge),
- objęcie programem północnej części Czech,
- zawężenie obszaru wsparcia do powiatów położonych najbliżej granicy.

Wyniki wspólnego badania ankietowego przeprowadzonego we współpracy z partnerami z Czech i Saksonii.

W trakcie wydarzenia Europafest 2024 (w miejscu gdzie stykają się granice Polski, Czech i Niemiec, 27 kwietnia 2024 r.) przedstawiciele trzech programów Interreg (Polska - Saksonia, Czechy - Polska oraz Saksonia - Czechy) wspólnie przeprowadzili badanie ankietowe wśród mieszkańców dot. spraw związanych z codziennym życiem na pograniczu i współpracą ponad granicami.

Poniższa analiza powstała we współpracy między organami administracyjnymi programów Interreg Polska-Saksonia, Czechy-Polska i Saksonia-Czechy. Wyniki mają na celu zapewnienie dodatkowego wglądu międzyprogramowego w opinie i życzenia obywateli mieszkających na trójstyku w odniesieniu do współpracy transgranicznej po 2027 r.

Zebraliśmy łącznie 469 ankiet w trzech językach (polskim, czeskim i niemieckim). Ankietowani pochodzili ze różnicowanych grup wiekowych. Większość z nich zamieszkuje miejscowości położone w pobliżu miejsca organizacji wydarzenia.

Poniżej zaprezentowane są pytania wraz z krótkim podsumowaniem udzielonych odpowiedzi.

1) Czy życie w pobliżu granicy to szansa, czy raczej przeszkoda?

Zdecydowana większość ankietowanych odpowiedziała, że życie w pobliżu granicy to szansa lub zaleta. Jedynie niewielu z nich jest zdania, że stanowi to przeszkodę.

Wśród odpowiedzi pozytywnych dominowały:

- szansa na znalezienie lepszej pracy (w tym lepiej płatnej),
- możliwość poznania innych kultur, przełamania stereotypów, nauki języka sąsiada, integracji ponad granicami,
- szansa na korzystanie z atrakcji turystycznych sąsiednich krajów.

2) W jakich obszarach chciałbyś widzieć współpracę transgraniczną lub wręcz uważasz ją za niezbędną?

Ankietowani widzą potrzebę współpracy transgranicznej przede wszystkim w następujących obszarach:

- turystyka i rekreacja,
- ochrona środowiska, odpowiedź na zmiany klimatu,
- współpraca w zakresie ochrony przeciwpożarowej, służb ratowniczych i ochrony ludności.

3) Czy znasz projekt Interreg realizowany w Twoim mieście lub okolicy, który uważasz za przydatny?

Co drugi ankietowany deklaruje, że zna taki projekt. Wśród przykładów dominują projekty turystyczne (ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne), z zakresu ochrony środowiska, edukacji czy transportu publicznego. Niewielu respondentów potrafi jednak wskazać konkretny tytuł projektu Interreg.

4) Czy w Twoim codziennym życiu są sprawy lub okoliczności, które utrudniają lub uniemożliwiają współpracę transgraniczną?

Prawie dwie trzecie ankietowanych odpowiedziało, że doświadcza trudności współpracując ponad granicami. Najważniejsze z nich to:

- bariera językowa / różne języki (zdecydowanie najczęściej wymieniany czynnik),
- uprzedzenia i stereotypy,
- brak zainteresowania współpracą z partnerami z kraju sąsiada.

5) Gdybyś miał jedno życzenie: jaki rodzaj projektu współpracy byłby Twoim wymarzonem?

Odpowiedzi na to pytanie były bardzo zróżnicowane. Na pierwszy plan wysuwały się jednak następujące:

- wspólna nauka języka sąsiada (ta odpowiedź dominowała wśród respondentów z Polski i Czech, rzadziej wskazywali na nią ankietowani z Saksonii),
- projekty z zakresu ochrony środowiska,
- projekty infrastrukturalne (najczęściej wymieniany przykład - most nad rzeką na styku granic Polski, Czech i Niemiec).

Wnioski ze wspólnych ankiet:

- 1) Mieszkańcy pogranicza są zdania, że życie na pograniczu oferuje im zdecydowanie więcej możliwości i korzyści niż niesie ze sobą trudności czy zagrożenia.
- 2) Najważniejszych szans mieszkańcy upatrują w możliwości znalezienia ciekawszego, lepiej płatnego zatrudnienia poza granicami swojego kraju, poznawania kultury sąsiadów oraz korzystania z szerszej gamy atrakcji turystycznych. Natomiast najwięcej trudności sprawia im porozumiewanie się w różnych językach oraz stereotypy i uprzedzenia w stosunku do mieszkańców z drugiej strony granicy.
- 3) Współpraca transgraniczna, w tym wspólne projekty, powinna być realizowana w szczególności w obszarze turystyki, ochrony środowiska i zapewniania bezpieczeństwa ludności. Wśród pożądanych projektów mieszkańcy najchętniej widzieliby także kursy językowe oraz łatwiejszy dostęp do korzystania z usług medycznych w sąsiednim kraju.
- 4) Wśród mieszkańców jest w dalszym ciągu zbyt mała świadomość realizacji projektów transgranicznych. Programy powinny wzmocnić działania mające na celu zwiększenie widoczności i rozpoznawalności programów Interreg na pograniczu (w szczególności wśród osób młodych).

Wnioski i rekomendacje dla programu Polska - Saksonia po roku 2027

1. Największym walorem polsko-saksońskiego pogranicza, zgodnym zdaniem mieszkańców i instytucji, jest **turystyka**. Tutaj ankietowani wskazali również na największy potencjał do dalszego rozwoju, zwłaszcza na terenach obecnie mniej popularnych pod tym względem. Kontynuowanie wspierania tego obszaru będzie korzystne dla rozwoju społeczno-gospodarczego pogranicza jako całości.
2. Współpraca w obszarze edukacji, w szczególności - **nauka języka sąsiada** jest ważna, gdyż ułatwia nawiązywanie kontaktów, przewyżczanie uprzedzeń i stereotypów, załatwianie wielu codziennych spraw, a także pomaga w sprawnym realizowaniu transgranicznych projektów. Powinna być dalej wspierana na wszystkich płaszczyznach.
3. Brak połączeń w lokalnym / regionalnym transgranicznym transporcie publicznym jest istotnym utrudnieniem w przemieszczaniu się mieszkańców po polsko-saksońskim pograniczu. Z tego powodu zdecydowana większość z nich korzysta z transportu prywatnego. Należy wspierać działania mające na celu **zwiększanie dostępności publicznych połączeń komunikacyjnych** przez granicę.
4. Dostęp do usług publicznych (zdrowie, edukacja, kultura) po drugiej stronie granicy jest ograniczony. Trzeba dążyć do **znoszenia barier administracyjnych** uniemożliwiających lub utrudniających dostęp przede wszystkim do placówek leczniczych, szpitali, przedszkoli oraz szkół w kraju sąsiada.
5. **Ochrona środowiska** jest jednym z obszarów, w którym, obok turystyki i rozwoju transportu publicznego, zdaniem ankietowanych drzemie największy potencjał współpracy transgranicznej. Jest to bowiem obszar, w którym dzięki współpracy osiągnie się lepsze rezultaty niż działając osobno. W przyszłym programie należy rozważyć rozszerzenie działań zmierzających do ochrony klimatu (dostępne w obecnym programie) o inne działania z zakresu ochrony środowiska.
6. Zdaniem większości ankietowanych w obecnym programie Polska - Saksonia 2021-2027 najbardziej brakuje możliwości realizacji **działań infrastrukturalnych**. W szczególności dotyczy to infrastruktury drogowej (budowa lub modernizacja dróg / mostów), ale również infrastruktury edukacyjnej i turystycznej. W trakcie prac nad nowym programem należy rozważyć ew. umożliwienie realizacji projektów przewidujących modernizację dróg i mostów znajdujących się bezpośrednio w pasie przygranicznym i prowadzących do granicy, a także szersze otwarcie się na infrastrukturę w edukacji (przy utrzymaniu kryterium transgraniczności i uwzględnieniu możliwości finansowych programu).
7. W kwestii zarządzania programem trzeba dalej dążyć do **eliminowania obciążeń administracyjnych związanych z realizacją projektów i wprowadzać ułatwienia**. Należy upraszczać procedury na każdym etapie wdrażania projektu, stwarzać bardziej przyjazne środowisko kontroli, skracać czas przeznaczony na ocenę i wybór projektów oraz podpisanie umowy o dofinansowanie. Dużym ułatwieniem dla instytucji realizujących projekt byłoby również podniesienie stopy dofinansowania projektu powyżej obecnego poziomu 80%, szersze stosowanie ryczałtów oraz zaliczkowanie realizacji projektów.
8. Większość ankietowanych mieszkańców pogranicza **uważa, że zna projekty Interreg i program Polska - Saksonia**. Jednakże tylko nieliczni z nich byli w stanie podać prawidłowy przykład i nazwę projektu. Z tego powodu należy podjąć działania mające na celu zwiększenie rozpoznawalności programu. Trzeba intensyfikować działania komunikacyjne wszelkimi kanałami, żeby odbiór programu na pograniczu był bardziej widoczny i pozytywny.

9. Nie ma potrzeby dokonywania zmian w obecnym obszarze wsparcia programu. Większość ankietowanych instytucji nie widzi takiej konieczności.

Spis tabel i wykresów:

Wykres nr 1. Wiek ankietowanych mieszkańców.....	4
Wykres nr 2. Deklarowane miejsce zamieszkania ankietowanych.....	4
Wykres nr 3. Częstotliwość przekraczania granicy.....	5
Wykres nr 4. Powody przekraczania granicy	5
Tabela nr 1. Rodzaje organizacji biorących udział w ankiecie.....	6
Wykres nr 5. Szanse jakie daje mieszkanie na pograniczu wg instytucji	7
Wykres nr 6. Szanse jakie daje mieszkanie na pograniczu wg mieszkańców	7
Wykres nr 7. Przeszkody w rozwoju pogranicza wg instytucji	8
Wykres nr 8. Przeszkody w rozwoju pogranicza wg mieszkańców	8
Wykres nr 9. Potencjał współpracy wg mieszkańców	9
Wykres nr 10. Potencjał współpracy wg instytucji.....	10
Wykres nr 11. Obszary dobrego funkcjonowania współpracy transgranicznej i wymagające poprawy.....	11
Wykres nr 12. Trudności we współpracy transgranicznej i życiu na pograniczu wg mieszkańców	12
Wykres nr 13. Trudności we współpracy transgranicznej wg instytucji	13
Wykres nr 14. Wyzwania we wspólnej realizacji projektów	14
Wykres nr 15. Wymarzony projekt współpracy wg mieszkańców i instytucji	15
Wykres nr 16. Projekty infrastrukturalne - typy	17
Wykres nr 17. Pożądane nowości i ułatwienia w nowym programie	18
Wykres nr 18. Czynniki niezbędne do ułatwienia współpracy z instytucjami z sąsiedniego kraju.....	19

Załączniki:

Załącznik nr 1 - Wzór ankiety internetowej dla instytucji i mieszkańców

Załącznik nr 2 - Wzór ankiety papierowej dla mieszkańców